

Віталій Коцур,

к. політ. н., доцент, Інститут політичних і
етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України
(Київ) Україна, kotsurv@ukr.net

ПОЛЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МЕНШИНА В ПОЛІЕТНІЧНОМУ ПРОСТОРІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (1991 — поч. ХХІ ст.)

Розкрито особливості українсько-польських відносин під кутом зору польської національної меншини в Україні. Визначено провідні чинники українсько-польських відносин, зокрема в сфері реалізації соціокультурних потреб польської національної меншини. Надано деякі рекомендації щодо подальшого розвитку українсько-польських відносин в умовах геополітичних змін сучасного світу. Рекомендовано на державному рівні своєчасно викривати політичні спекуляції навколо питань національної історії, мови в умовах цивілізаційних протистоянь ХХІ ст. Доведено важливість розв'язання українсько-польських протиріч у питаннях історичної пам'яті на тлі нових загроз миру на початку третього тисячоліття.

Ключові слова: Польща, Україна, національні меншини, поляки, етнополітичні процеси, польські національно-культурні об'єднання.

Удосконалення і впровадження в поліетнічній Україні якісно нової моделі співжиття українців як титульного етносу і 130 етнічних спільнот, які населяють її терени, є пріоритетним науковим вектором вітчизняної соціогуманітаристики. Тільки тоді, «коли українці й неукраїнці за проходженням становитимуть єдиний національний колектив, згуртовані не лише інститутом громадянства, а й чітко усвідомленими спільними цілями і власною моделлю організації на фундаменті громадянського суспільства»¹, нарешті український соціум відчує себе повноцінною політичною нацією.

Від збалансованості та компромісності базових засад подвійної ідентичності, що становить саму суть української поліетнічної нації, залежать відповіді соціуму на виклики політичної реальності, в умовах якої формується нація². З огляду окресленої проблематики, актуальним видається

¹ *Нагорна Л.* Національна ідентичність в Україні. — Київ: ІПіЕНД, 2002. — С. 6.

² *Закарпаття в етнополітичному вимірі.* — Київ: ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. — С. 10.

дослідження особливостей сучасного етнополітичного життя в Україні, зокрема через призму польської національної меншини.

Окрім того, у зовнішньополітичній діяльності важливе значення для вирішення питань, пов'язаних із задоволенням потреб національних меншин, є налагодження та розширення міждержавних, міжурядових дипломатичних зв'язків. У цьому контексті чільне місце посідають українсько-польські відносини, особливо в сучасних умовах суспільно-політичних змін в нашій країні. Отже, польська проблематика в етнополітичному вимірі актуалізується на сучасному етапі української історії.

Етнополітичні процеси в Україні, зокрема, суспільно-політична діяльність польської національної меншини, неодноразово була предметом досліджень І. Рафальського³, М. Панчука, О. Майбороди⁴, В. Войналовича, О. Калакури, В. Котигоренка, О. Ляшенка, Н. Макаренка, Л. Ковач, Н. Кочан⁵, О. Рафальського⁶, Ю. Ніколайця, О. Позняк, М. Рябчука та ін.

Комплексне дослідження етнополітичних та етнокультурних процесів польської національної меншини представлено в монографії О. Калакури «Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті».

Незважаючи на значні наукові напрацювання з даної проблематики, польська національна меншина в Україні потребує подальших дослідницьких розвідок, особливо в площині українсько-польських міждержавних відносин, зовнішніх подразників на євроінтеграційні перетворення в Україні, враховуючи сучасні геополітичні «корегування» і війни на ґрунті «історичної спадщини». Адже, як відзначав Джордж Орвел, «хто контролює сьогоднішній день — контролює минуле, хто контролює минуле — контролює майбутнє»⁷.

У другій половині 1980-х рр. у процесі демократизації та розширення інформованості суспільства відбулися кардинальні зміни, що призвели до піднесення громадсько-політичної активності представників національних меншин, яких Комуністична партія прагнула залучити до реалізації своїх проєктів у новообраній Верховній Раді УРСР (ВР УРСР) 1990 р.⁸

³ Рафальський І.О. Національно-державне самовизначення України: внутрішні чинники та зовнішні виклики. — Київ; Ніжин, 2016. — 480 с.

⁴ Майборода О. Етнонаціональні процеси в сучасній Україні. — Київ: УАДУ, 1996.

⁵ Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості / Панчук М., Євтух В., Войналович В., Котигоренко В., Калакура О., Кочан Н., Макаренко Н., Горбань Т., Ляшенко О., Ковач Л. — Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. — 396 с.

⁶ Рафальський О.О. Національні меншини України у ХХ столітті: Історіографічний нарис. — Київ, 2000. — 447 с.

⁷ Магда Є.В. Гібридна війна: вижити і перемогти. — Харків: Віват, 2015. — 304 с.

⁸ Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 32, спр. 2558, арк. 130–131, 145–148; спр. 2751, арк. 195–199.

Проте дії КПУ у багатьох регіонах не мали принципового успіху, не дивлячись на те, що всі представники національних меншин, які були обрані до складу Верховної Ради України, належали до Компартії. Так, поляки західних областей України долучилися до руху за усунення від влади комуністів, активно підтримали на виборах до місцевих рад і Верховної Ради 1990 р. представників Народного руху України (НРУ), а відтак схвально поставилися до утворення в парламенті опозиційної фракції — Народної Ради і прийняття Декларації про державний суверенітет України⁹.

Вже до кінця 1993 р. було проведено засідання українсько-польської комісії у справах національних меншин, Консультаційного комітету Президентів України та Республіки Польща.

Основними вимірами ідентифікації населення західної України, на відміну від східної, стали релігійні, етнічні, національні чинники, що зумовлювали ототожнення себе як громадян України¹⁰. Водночас у регіоні проживала низка нацменшин, які також мали помітний вплив на громадське, політичне життя. Найбільшими серед них були росіяни, поляки, угорці, румуни, молдавани¹¹.

За даними перепису 2001 р. в Україні проживало 144 130 поляків (0,3%). Найбільш компактно вони розселилися в Львівській, Житомирській, Хмельницькій, Рівненській, Київській областях¹². Представники польської меншини, які були депутатами місцевих органів влади чи працювали в системі виконавчої гілки влади, мали помітний вплив на українсько-польські відносини. Проте польська національна меншина на початку 2000-х рр. не сформувала жодної політичної організації на противагу угорським чи російським¹³. Натомість польська меншина формувала національно-культурні організації та товариства, спрямовані на розвиток історичних, культурних та мовних традицій поляків. На початку 2000-х рр. свою діяльність розгорнули такі організації, як Польський дім у Києві, Київське культурно-освітнє товариство імені А. Міцкевича, Ки-

⁹ *Калакура О.Я.* Поляки в етнополітичних процесах на землях України у XX столітті. — Київ: Знання України, 2007. — С. 397.

¹⁰ *Палій Г.* Становлення єдиної національної ідентичності в Україні. Вплив регіональної специфіки // Політичний менеджмент. — 2005. — № 2. — С. 39–40.

¹¹ Всеукраїнський перепис населення 2001 р. [Електронний ресурс]. — URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>

¹² Там само.

¹³ *Куришко С.С.* Польська національна меншина як суб'єкт суспільно-політичних процесів в Україні // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Політологія. — 2014. — Т. 228, вип. 216. — С. 103.

ївське національно-культурне товариство поляків «Згода», Польський культурний центр в Одесі, Товариство польської культури Львівщини та ін.

Водночас спостерігався характерний для польської меншини в Україні процес старіння, пов'язаний насамперед з асиміляцією та міграцією. Асиміляція поляків була зумовлена розпорошеністю польського населення на теренах України. Зокрема, в 2001 р. лише для 13% представників цієї нацменшини в Україні рідною мовою була польська, а для 71% — українська¹⁴. З огляду на таку ситуацію низка польських національно-культурних громадських організацій проводила заходи з метою збереження своєї ідентичності, керуючись чинним законодавством, зокрема Конституцією України, Законами України «Про громадянство», «Про національні меншини в Україні» та іншими нормативно-правовими актами. Українська влада з розумінням поставилася до культурно-освітніх запитів польських громадських організацій¹⁵. Упродовж 2000–2002 рр. було створено 32 факультативні групи вивчення польської мови при загальноосвітніх школах у Вінницькій, Івано-Франківській, Львівській, Хмельницькій областях¹⁶. Загалом у навчальному році 2002–2003 рр. діяло 4 школи польською мовою, 2 школи українською і польською мовами. Як предмет у школі польську мову вивчали 1425 учнів, а факультативи з її вивчення відвідували 6270 школярів¹⁷. Крім української влади, ці організації отримували підтримку у питаннях освіти, періодичних видань від уряду Польщі. Зокрема, за сприяння Міністерства зовнішніх справ Польщі в січні 2000 р. було створено Польський інститут у Києві. Його завданням стала ліквідація історичних стереотипів в українсько-польських відносинах¹⁸. Таким чином, спостерігалось не лише сприяння розвитку польської культури в Україні, а й розгортання політики співпраці з Польщею. Як відзначає І. Ковалів, наприклад, у старовинній школі, заснованій у місті Лева ще в 1816 р., середній загальноосвітній школі

¹⁴ *Куришко С.С.* Польська національна меншина як суб'єкт суспільно-політичних процесів в Україні. — С. 104.

¹⁵ *Калакура О.Я.* Польська меншина як чинник україно-польської співпраці на сучасному етапі // Історичний архів. — 2011. — Вип. 6. — С. 75 [Електронний ресурс]. — URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Kalakura_Oleh/Polska_menshyna_iak_chynnyk_ukrainopolskoi_spivpratsi_na_suchasnomu_etapi.pdf

¹⁶ *Шевченко С.* Розвиток шкіл з польською мовою навчання в умовах незалежної України як відображення зовнішньої диференціації в організації шкільної освіти (1991–2010) [Електронний ресурс]. — URL: <http://lib.iitta.gov.ua/706882/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1.%D0%9C.17.pdf>

¹⁷ *Калакура О.Я.* Польська меншина як чинник україно-польської співпраці на сучасному етапі. — С. 75.

¹⁸ *Куришко С.С.* Польська національна меншина як суб'єкт суспільно-політичних процесів в Україні. — С. 102.

№ 10 ім. Святої Марії Магдалени, здобувають знання 302 учні. Предмети викладаються польською і українською. Мовою Шевченка вивчають українську літературу, історію України, хімію, музику, захист Вітчизни. Математику, біологію, фізичне виховання викладають двома мовами – частково державною, частково рідною. Знання з решти дисциплін школярі здобувають польською. Водночас, на думку директора школи Рішарда Вінценца, в педагогічних університетах слід готувати вчителів-предметників для шкіл різних національних меншин і на рівні держави заохочувати їх працювати в школі¹⁹.

За роки незалежності України польська меншина, з одного боку, поступово відроджує свої етнонаціональні ознаки, зокрема рідну мову спілкування, відвідування костьолу, розвиває традиційну народну культуру і ментальність, а з іншого — дедалі повніше інтегрується в українське суспільство, долучається до громадсько-політичного життя держави, виступає дієвим чинником українсько-польського партнерства, яке в умовах глобалізаційних процесів виходить за межі двостороннього співробітництва. Для України стратегічне партнерство з Польщею — важлива умова її євроінтеграції. На зміну деякому охолодженню українсько-польських міждержавних відносин у часи останньої каденції Президента Л. Кучми, який надавав перевагу східному вектору зовнішньої політики і російським капіталовкладенням, після Помаранчевої революції, до політичних результатів якої активно долучилася польська сторона в особі тодішнього Президента А. Квасьневського та Екс-президента Л. Валенси, прийшло нове розуміння ролі Польщі в лобюванні інтересів України на міжнародній арені. Відроджуючи національно-культурні та мовні традиції предків, поляки в Україні та українці в Польщі виступали надійним містком українсько-польського порозуміння, співпраці та партнерства. З року в рік зростали польські національно-культурні об'єднання, урізноманітнювалася їхня робота. Якщо восени 1990 р. нараховувалося 8 польських національно-культурних товариств, то на початок 2006 р. діяло майже 50, які розширювали свій вплив на польські громади, урізноманітнювали форми роботи, утверджували себе як легітимні представники інтересів польської людності, захисники її національно-культурних цінностей. Плідно працюють Товариство польської культури ім. А. Міцкевича в Запоріжжі (Є. Розенбаум), у Рівному (В. Буклеревич), відділення Союзу поляків України в Дніпропетровську (Р. Вербіцький), в Одесі (Б. Заячковський) та ін. Як зазначає О. Калакура, помітний вплив на українсько-польські взаємини справляють поляки, представлені в органах

¹⁹ Ковалів І. Мова працює на єдність // Національний діалог. — 2017. — № 3. — С. 8.

представницької, виконавчої та судової влади України як у центрі, так і на місцях. Чимало осіб з польським корінням обиралися до Верховної Ради України та місцевих рад, представлені в громадських об'єднаннях — політичних партіях, профспілкових, молодіжних, жіночих та інших організаціях²⁰.

Упродовж 1991–2009 рр. представники польської національної меншини помітно підтримували проєвропейські сили в Україні, водночас росіяни — прокомуністичні та проросійські організації²¹. Так, поляки були активно представлені під час Помаранчевої революції. Зокрема, в грудні 2004 р. 52% поляків цікавилися революційними подіями в Україні, з них 54% — підтримували В. Ющенко, а 2% — В. Януковича²². Польські засоби масової інформації, зокрема періодичні видання «Gazeta Wyborcza», «Rzeczpospolita», «Polityka» та інші, представили В. Ющенко не лише як лідера опозиції, а й політика, який відкритий до Європи, водночас В. Януковича називали кримінальником²³. Враховуючи той факт, що Польща забезпечувала інформаційними ресурсами поляків в Україні, варто припустити, що абсолютна більшість цієї етноменшини сприймала європейську налаштованість В. Ющенко. Долучилися до політичних подій в Україні наприкінці грудня 2004 р. і польські лідери, зокрема президент А. Квасневський та колишній лідер «Солідарності» Л. Валенса²⁴. Польська меншина в Україні також здебільшого підтримала опозиційного кандидата. Відзначимо, що Помаранчева революція фактично покращила взаємовідносини з Польщею, а самі поляки позитивніше стали відноситися до українців.

Після Помаранчевої революції до політичних результатів якої активно долучилася польська сторона, особливо президенти Л. Валенса, А. Квасневський, в результаті співпраці президентів В. Ющенко та Л. Качинського прийшло нове розуміння ролі Польщі в лобіюванні інтересів України на міжнародній арені. Польща підтримала ініціативу «Східного

²⁰ *Калакура О.* Мовно-культурний розвиток сучасної польської меншини в Україні // Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. — Київ, 2007. — Вип. 34. — С. 238–253 [Електронний ресурс]. — URL: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_34/kalakura_movno_kulturnyi.pdf

²¹ *Лихач Ю.* Електоральна поведінка етнічних меншин в посткомуністичних країнах центральної і східної Європи та СНД // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. — Київ, 2010. — № 3 (7). — С. 27.

²² *Хахула Л.І.* Державотворчі та національно-демократичні процеси в Україні 1991–2014 рр.: польський суспільно-політичний дискурс // Українознавчий журнал. — 2015. — № 1. — С. 102.

²³ Там само. — С. 101.

²⁴ *Калакура О.Я.* Польська меншина як чинник україно-польської співпраці на сучасному етапі. — С. 79.

партнерства» Європейського Союзу, сприяла укладенню угоди про асоціацію України з ЄС та створенню зони вільної торгівлі. Президенти України і Польщі ухвалили Дорожню карту українсько-польського співробітництва на 2009–2010 рр. Свій шлях міждержавної співпраці в контексті євроінтеграційних прагнень України розпочали обговорювати президенти В. Янукович та Б. Коморовський. Поляки в Україні та українці в Польщі виступали надійним містком українсько-польського порозуміння, співпраці та партнерства. Яскравим свідченням цього стала участь польської національної меншини в протестних акціях під час Революції Гідності. Як і представники владних структур Польщі, так і польська громадськість загалом, виявили не лише високий рівень поваги до революційних подій в Україні, але й солідаризувалися з ними і, навіть, стали їх безпосередніми учасниками. Так, окремі польські телевізійні канали цілодобово в режимі on-line вели репортажі з Києва в переломні та водночас трагічні для українців лютневі дні 2014 р. Усі польські телеканали в суботу 1 лютого, увечері увімкнули кліп на пісню «Подай руку Україні» з кадрами подій у Києві. Чимало поляків — журналістів, репортерів, дипломатів, політиків, студентів, правозахисників, волонтерів та ін. — стали безпосередніми учасниками Революції Гідності, а потім і подій на Сході України²⁵.

Підтримка Майдану в 2013–2014 рр. стала мейнстримом для польських медіа. Так, 22 січня 2014 р. польський журналіст Бартоломей Маслянкевич зумів записати унікальний відеорепортаж про те, як Беркут і солдати-строковики «зачищали» вулицю Грушевського і, наздоганяючи, били мітингувальників. У кінці сюжету Маслянкевич безстрашно підійшов до силовиків і звернувся до них (польською мовою): «Що ви робите?!? Чому б'єте? Ви ж українці!». У підсумку, відеорепортаж поляка менш ніж за добу набрав у YouTube понад 140 тисяч переглядів²⁶. Інший польський журналіст і науковець Мацей Мацейовський не лише брав участь у революційних подіях 2013–2014 рр. в Україні, а й провів наукове дослідження на тему: «Українсько-польський діалог в умовах революції гідності...», про результати якого доповідав, зокрема, на науковій конференції «Війна в Україні з перспективи прав людини», яка відбулася 9–10 листопада 2014 р. в рамках XXXII Дня прав людини в Католицькому університеті імені Івана Павла II в Любліні.

²⁵ Киридон А., Троян С. Українсько-польський діалог в умовах революції гідності (2013–2014 рр.) // *Intermarum: історія, політика, культура*. — 2015. — Вип. 2. — С. 282 [Електронний ресурс]. — URL: <http://intermarum.zu.edu.ua/article/download/90580/86482>

²⁶ Польський журналіст покорил YouTube своїми відеорепортажами с Грушевського [Електронний ресурс]. — URL: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3296371>

20 листопада 2015 р., у переддень річниці української Революції Гідності, варшавський осередок KARTA, який спеціалізується на дослідженнях усної історії, презентував книгу спогадів учасників Євромайдану. Публікація «Вогонь Майдану» містила десятки розповідей свідків подій зими 2013–2014 рр. У книзі зазначалося, що мешканці Польщі взимку 2013/2014 рр. передали учасникам Євромайдану та їхнім родинам тонни харчів, теплого одягу та медикаментів. Постраждали проходили лікування у польських шпиталях²⁷.

На сучасному етапі україно-польських відносин, після прийняття у вересні 2017 р. нового Закону «Про освіту», актуалізувалося питання вивчення української мови в школах національних меншин. Стаття 7 Закону передбачає, що освіта мовою національних меншин надається лише в початкових класах, а середня і вища освіта надаватимуться державною мовою — українською²⁸. В Івано-Франківській, Львівській, Хмельницькій областях функціонують 5 загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою, 1 загальноосвітній навчальний заклад з навчанням польською та українською мовами, 1 загальноосвітній навчальний заклад з навчанням польською та російською мовами (Івано-Франківськ, 1–4 класи)²⁹. На відміну від угорського уряду, який вбачає в цьому загрозу правам угорців в Україні, польський уряд більш виважено підійшов до вирішення даного питання. Як відзначав віце-прем'єр-міністр, міністр культури і національної спадщини Польщі Петро Глінський, Польща і Україна знайшли взаєморозуміння щодо мовної статті нового Закону України «Про освіту»³⁰. Так, 24 жовтня 2017 р. міністри освіти України та Польщі Лілія Гриневич та Анна Залевська підписали декларацію про взаємне забезпечення прав національних меншин на навчання рідною мовою³¹. Водночас у заяві МЗС Польщі наголошується, що закон гаран-

²⁷ Поляки опублікували спогади учасників Євромайдану [Електронний ресурс]. — URL: <http://polradio.pl/5/38/Artykul/229801>

²⁸ Закон України «Про освіту» / Верховна Рада України. Законодавство України. 2017. [Електронний ресурс]. — URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

²⁹ Посол Польщі: круглий стіл за участі польської меншини, посольства та МОН щодо імплементації мовної статті – гарний сигнал про продовження співпраці між нашими країнами. 09 жовтня 2017 року [Електронний ресурс]. — URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-10-09-posol-polshhi-kruglij-stil-za-uchasti-polskoyi-menshini>

³⁰ Україна і Польща підписали угоду щодо мовної статті закону «Про освіту». 23 жовтня 2017 р. [Електронний ресурс]. — URL: <http://gordonua.com/ukr/news/politics-ukrajina-i-polshcha-pidpisali-ugodu-z-movnoji-statti-zakonu-pro-osvitu-213739.html>

³¹ Україна й Польща підписали декларацію щодо нового закону про освіту. 26 жовтня 2017 р. [Електронний ресурс]. — URL: https://espresso.tv/news/2017/10/26/ukrayina_y_polshcha_pidpysaly_deklaraciyu_schodo_novogo_zakonu_pro_osvitu

тує етнічним і національним групам право на вивчення рідної мови поряд з українською мовою в садках і школах. У ньому також є гарантія, що стосується права вивчення рідної мови у державних і самоврядних навчальних закладах і культурно-освітніх товариствах³². Така позиція Польщі сприяє розвитку українсько-польських відносин і польської національної меншини в Україні.

Отже, поляки упродовж тривалого проживання на теренах України, обмеження контактів зі своєю історичною батьківщиною зазнали певної асиміляції, на що вказують дані перепису населення 2001 р. Водночас у ХХІ ст. польська громада в Україні активізувала свою роботу, як щодо збереження культурної самобутності та розвитку культурної творчості, так і функціонування національно-культурних, громадських організацій, контактів з історичною батьківщиною та участі у міждержавних процесах. Польська національна меншина сповідує демократичні, європейські цінності, а тому її представники були активними учасниками Помаранчевої та Революції Гідності, війни на Донбасі. Водночас залишається чимало питань на державному рівні в українсько-польських відносинах, які потребують якнайшвидшого вирішення. Йдеться насамперед про розбудову прикордонної інфраструктури, вирішення питань нелегальної міграції на українсько-польському кордоні, визначення статусу українських заробітчан у Польщі, увічнення місць пам'яті й поховань жертв війни і тоталітарних режимів, повернення культурних цінностей, дефальсифікація спільної історії, особливо її найбільш трагічних сторінок у ХХ ст. тощо³³. Першочерговим завданням України має бути інтеграція національних меншин в українське суспільство, забезпечення їх максимально комфортного проживання і реалізації соціокультурних потреб громадян України, а не сусідніх країн, без побоювання при цьому дискримінації за національною ознакою.

REFERENCES

- Babak, O. (2008). *Politychni vidnosyny Ukrainy ta Polshchi u 1980–2005 r. In Poliaky na pivdni Ukrainy: Istorii i sohodennia* (Vol. 2). Zheshov; Kyiv; Mykolaiv. [in Ukrainian].
- Kalakura, O. (2007). *Movno-kulturnyi rozvytok suchasnoi polskoi menshyny v Ukraini. Naukovi zapysky IPIEND im. I.F.Kurasa NAN Ukrainy*, (34), 238–253.

³² Польща очікує, що Україна не утискатиме мови нацменшин у законі про освіту. 8 червня 2017 р. [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2301283-polsa-ocikue-so-ukraina-ne-utiskatime-movi-nacmensin-u-zakoni-pro-osvitu.html>

³³ *Бабак О.* Політичні відносини України та Польщі у 1980–2005 р. // *Поляки на півдні України: Історія і сьогодення.* — Жешов; Київ; Миколаїв, 2008. — Т. 2. — С. 134.

Retrieved from http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_34/kalakura_movno_kulturnyi.pdf [in Ukrainian].

Kalakura, O. Ya. (2007). *Poliaky v etnopolitychnykh protsesakh na zemliakh Ukrainy u XX stolitti*. Kyiv: Znannia Ukrainy. [in Ukrainian].

Kalakura, O. Ya. (2011). Polska menshyna yak chynnyk ukraino-polskoi spivpratsi na suchasnomu etapi. *Istorychnyi arkhiv*, (6), 73–79. Retrieved from http://shron1.chtyvo.org.ua/Kalakura_Oleh/Polska_menshyna_ia_k_chynnyk_ukraino-polskoi_spivpratsi_na_suchasnomu_etapi.pdf [in Ukrainian].

Khakhula, L. I. (2015). Derzhavotvorchi ta natsionalno-demokratychni protsesy v Ukraini 1991–2014 rr.: polskyi suspilno-politychnyi diskurs. *Ukrainoznavchyi zhurnal*, 1, 92–107. [in Ukrainian].

Kovaliv, I. (2017). Mova pratsiue na yednist. *Natsionalnyi dialoh*. 3, p. 8. [in Ukrainian].

Kuryshko, S. S. (2014). Polska natsionalna menshyna yak subiekt suspilno-politychnykh protsesiv v Ukraini. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia"]*. Serii: *Politolohiia*, (228 (216)), 100–104. [in Ukrainian].

Kyrydon, A., & Troian, S. (2015). Ukrainsko-polskyi dialoh v umovakh revoliutsii hidnosti (2013–2014 rr.). *Intermarum: istoriia, polityka, kultura*, (2), 282. Retrieved from <http://intermarum.zu.edu.ua/article/download/90580/86482> [in Ukrainian].

Lykhach, Yu. (2010). Elektoralna povedinka etnichnykh menshyn v postkomunistychnykh krainakh tsentralnoi i skhidnoi Yevropy ta SND. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo: zbirnyk naukovykh prats*, (3 (7)), 23–29. [in Ukrainian].

Mahda, Ye. V. (2015). *Hibrydna viina: vyzhyty i peremohty*. Kharkiv: Vivat. [in Ukrainian].

Maiboroda, O. (1996). *Etonatsionalni protsesy v suchasni Ukraini*. Kyiv: UADU. [in Ukrainian].

Nahorna, L. (2002). *Natsionalna identychnist v Ukraini*. Kyiv: IPIEND. [in Ukrainian].

Palii, H. (2005). Stanovlennia yedynoi natsionalnoi identychnosti v Ukraini. Vplyv rehionalnoi spetsyfiky. *Politychnyi menedzhment*, 2, 38–45. [in Ukrainian].

Panchuk, M., Yevtukh, V., Voinalovych, V., Kotyhorenko, V., Kalakura, O., Kochan, N. et al. (2011). *Etnopolitychni protsesy v Ukraini: rehionalni osoblyvosti*. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

Rafalskyi, I. O. (2016). *Natsionalno-derzhavne samovyznachennia Ukrainy: vnutrishni chynnyky ta zovnishni vyklyky*. Kyiv; Nizhyn. [in Ukrainian].

Rafalskyi, O. O. (2000). *Natsionalni menshyny Ukrainy u XX stolitti: Istoriohrafichnyi narys*. Kyiv. [in Ukrainian].

Shevchenko, S. (n. d.). Rozvytok shkil z polskoiu movoiu navchannia v umovakh nezaleznoi Ukrainy yak vidobrazhennia zovnishnoi dyferentsiatsii v orhanizatsii shkilnoi osvity (1991–2010). Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/706882/1/%D0%D0>

A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1.%D0%9C.17.pdf [in Ukrainian].

Zakarpattia v etnopolitychnomu vymiri. (2008). Kyiv: IPIEND imeni I.F. Kurasa NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

Vitalii Kotsur,

PhD in Political Sciences, Assoc. Prof.,

I.F. Kuras Institute of Political and Ethno-National Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine
(Kyiv) Ukraine, kotsurv@ukr.net

POLISH NATIONAL MINORITY IN THE POLYETHNIC SPACE OF INDEPENDENT UKRAINE (1991 — BEGINNING OF XXI CENTURY)

The peculiarities of Ukrainian-Polish relations from the point of view of the Polish national minority in Ukraine are revealed. The leading factors of Ukrainian-Polish relations in particular, in the sphere of realization of socio-cultural needs of the Polish national minority, are determined. Some recommendations for further development of Ukrainian-Polish relations in the conditions of geopolitical changes of the modern world are given. It is recommended at the state level in a timely manner to expose political speculation around the issues of national history, language in the context of civilizational confrontations of the XXI century. The importance of resolving the Ukrainian-Polish contradictions in the issues of historical memory on the background of new threats to peace in the beginning of the third millennium is proved.

Keywords: Poland, Ukraine, national minorities, Poles, ethno-political processes, Polish national-cultural associations.